

نهضت مشروطیت به روایت تصویر

موسی حقانی

سالهای ۱۳۲۴ق تا ۱۳۳۰ق، دوره‌ای بس حساس و سرنوشت‌ساز در تاریخ معاصر ایران است که از آن تحت عنوان دوره مشروطیت نام برده می‌شود. موفقیت و پیروزی مبارزات عدالت‌طلبی و قانونخواهی ملت ایران در دوره‌ای تحقق یافت که بخش اعظم مشرق‌زمین در چنبره استبداد گرفتار بود. پر واضح است که موفقیت این نهضت می‌توانست در شکوفایی کشور ما و ملل مشرق بسیار مؤثر واقع شود و با مستحکم نمودن بنیانهای سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران سد محکمی در مقابل مطماع و مداخلات بیگانگان به وجود آورد.

ضرورت مبارزه با استبداد قاجار و ظلم حکام که امنیت را در تمامی شئون آن زایل کرده بود باعث شد که مراحل اولیه نهضت با صلابت و وحدتی مثال‌زدنی طی شود و شاه قاجار با امضای فرمان مشروطیت به حکومت مشروطه تن در دهد. در این مرحله تحصن در سفارت انگلستان که با دلایلی واهی و در غیبت رهبران نهضت صورت گرفت نقطه ضعفی محسوب می‌شد که تبعات ناخوشایندی در بر داشت. تشکیل مجلس و تدوین قانون اساسی حکایت از آغاز تغییرات ساختاری در حکومت قاجاری داشت که خود به موضوع اختلاف بین جناحهای مختلف تبدیل شد. افراط غرب‌گرایان در فرو گذاشتن و نادیده گرفتن سنتها و اعتقادات مردم و ارائه طرحهایی که اساساً هیچ سنخیتی با شرایط ایران نداشت و شیظنتهای دول بیگانه باعث شد که وحدت استبدادشکن به اختلافاتی وحدت‌شکن تبدیل شود و استعداد و قوای ملت را صرف درگیریهای خانمانسوز نماید. در چنین شرایطی ظهور انجمنهای خلق‌الساعه، انتشار شب‌نامه‌ها و روزنامه‌های تندرو باعث شد که دامنه اختلافات گسترده‌تر شود. مفاد برخی نشریات و شب‌نامه‌ها و نیز عملکرد برخی مشروطه‌خواهان و انجمنهای مخفی و نیمه‌مخفی نشان می‌داد که هدف آنان از پیوستن و به عبارت بهتر نفوذ در صفوف نهضت، استقرار نظامی غربگرا در ایران و نهایتاً ادغام کشور در نظام سرمایه‌سالار

جهانی بود. شاه جدید قاجار که همه چیز را برای خود خاتمه یافته می‌دید سعی کرد که با ائتلاف با برخی مشروطه‌خواهان میانه‌رو حداقل‌هایی را برای خود حفظ نماید. وی برای تحقق این امر به همراه صدراعظم خود - علی‌اصغرخان اتابک - حتی در جامع آدمیت که مجمعی شبه‌ماسونی بود حاضر شد و به دست عباسقلی خان آدمیت «به شرف آدمیت» و به عبارت رساتر «ماسونیت» نائل گشت. ترور محمدعلیشاه توسط حیدر بمبئی (عمو اوغلی) و اتباع او، و نیز هتاکیمهای برخی مطبوعات نسبت به شاه و خانواده سلطنتی باعث شد که شاه بهانه کافی برای جمع کردن بساط مشروطه‌خواهان را به دست آورد. تصادم این دو نیرو منجر به تعطیلی مشروطیت، به توپ بسته شدن مجلس، حبس و شکنجه و قتل و تبعید تعدادی از مشروطه‌طلبان اعم از افراطی و غیرافراطی شد. دوره سلطنت محمدعلی شاه پس از به توپ بسته شدن مجلس که استبداد صغیر نامیده شده است خیلی زود در مقابل ایستادگی مردم به رهبری علمای نجف به پایان رسید. قیام تبریزیان به سرداری ستارخان را می‌توان آغاز فروپاشی استبداد صغیر تلقی کرد. دخالت شتاب‌زده روس و انگلیس برای سرنگونی شاه و حرکت ائتلاف مشکوک خوانین بختیاری و گیلان و سوسیال‌دموکراتها به سمت تهران بیانگر وحشت آنان از افتادن زمام امور کشور به دست جریان مردمی به رهبری علمای نجف در دوره پس از محمدعلی شاه بود. دسته‌جات مسلح که در مسیر تهران با تجاوز به مال و جان و ناموس مردم افتضاحات فراوانی ببار آورده بودند در ۲۵ تیر ۱۲۸۲ ش ۲۷/ جمادی‌الثانی ۱۳۲۷ ق وارد تهران شدند. شاه در سفارت روسیه پناه جست و اداره شهر به دست فاتحان افتاد. شادیه‌های اولیه و گرفتن عکس یادگاری در پای دار و مراکز فتح شده با شرکت عناصر مختلف‌العقیده و حتی مستبدین سابق!! خیلی زود رنگ باخت. به سرعت جناح‌بندیهای جدیدی در سطح جامعه نمودار شد و دعوای انقلابی و اعتدالی جای نزاع مستبد و مشروطه‌طلب نشست. آشوب و ناامنی سراسر کشور را فرا گرفت. دسته‌جات قفقازی و ارامنه بیشترین سهم را در سلب امنیت مردم مسلمان برعهده داشتند. این در حالی بود که پیرم خان مسئولیت حفظ امنیت پایتخت را عهده‌دار بود و به همین بهانه ستارخان را در مذبوح پارک اتابک سرکوب نمود. سرنگونی محمدعلیشاه، نبودن علمای مشروطه‌خواه در تهران، دوری علمای نجف از ایران و سرکوب علمای مشروطه‌خواه خلائی ایجاد کرده بود که بهترین فرصت را برای قبضه کردن امور در اختیار افراطیون و غربگرایان قرار داد. گروه‌گرایی و چپاول امکانات کشور، بی‌پروایی‌های نشریات و شب‌نامه‌ها در تعرض نسبت به دین و شریعت اسلامی، تعرض به اموال و جان و نوامیس مردم، ترورهای سیاسی، مخالفت با احکام علمای آزادیخواه نجف، مداخلات بیگانگان، اقدامات نظامی سالارالدوله و شاه مخلوع و شعاع السلطنه وضعیتی

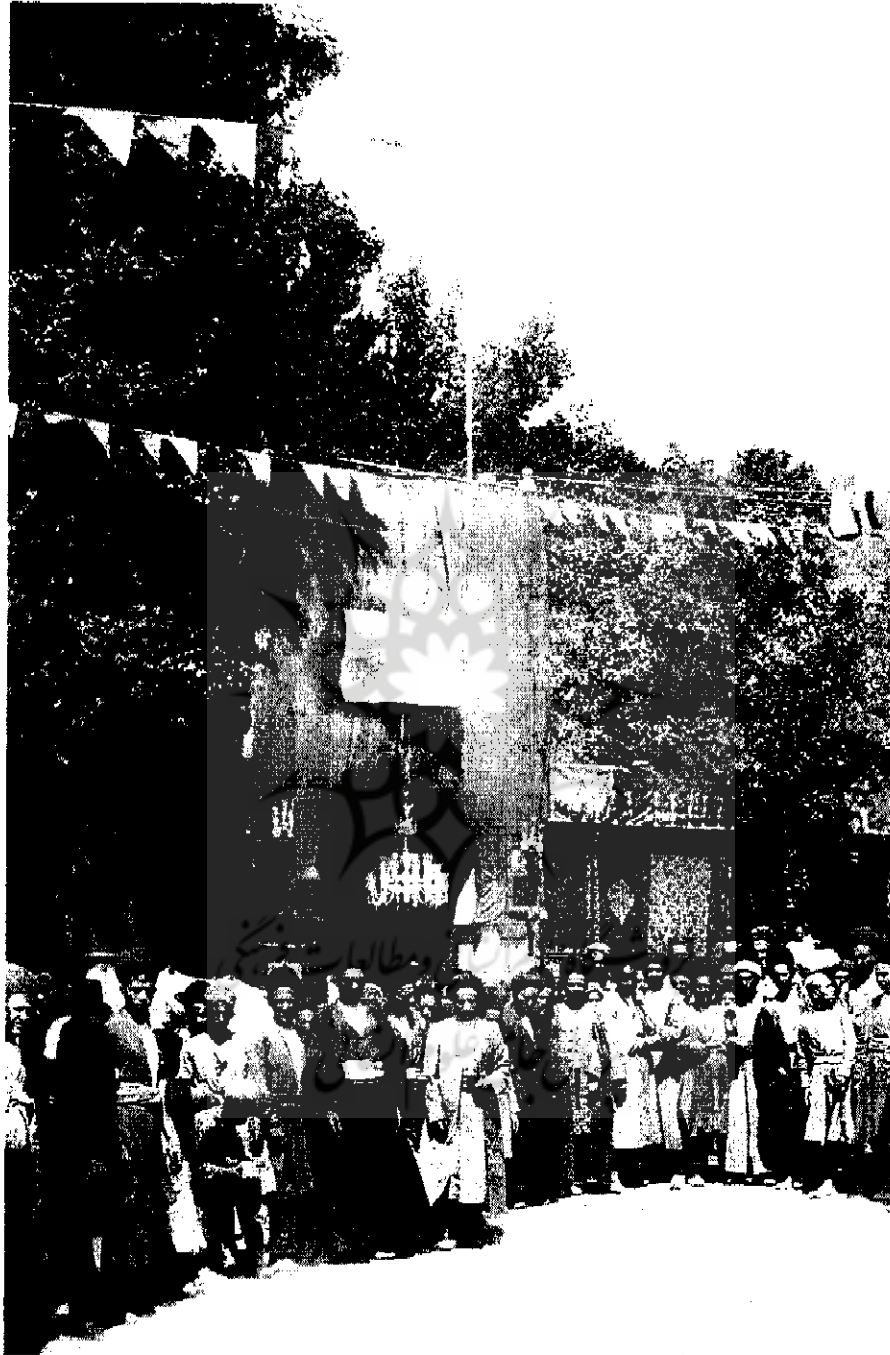
نگران‌کننده ایجاد کرده بود و نهضت را از رسیدن به آرمانها و اهداف اولیه آن دور می‌ساخت. به این ترتیب حرکت شورانگیز و مترقی مردم مسلمان ایران در قریب یک قرن پیش با بن‌بست گروه‌گرایی و افراطی‌گری غربگرایان و مداخلات بیگانگان مواجه شد و از رسیدن به سرمنزله مقصود بازماند و حرکتی که می‌توانست منجر به استقرار مردم‌سالاری دینی در ایران اسلامی گردد از استبداد رضاخانی سر درآورد. عکسهایی که در این شماره از فصلنامه تاریخ معاصر ارائه می‌گردد مروری گذرا و صد البته ناقص بر رخداد مشروطه در ایران است.

نمایی از بستن بازار تهران که نشان‌دهنده گوشه‌ای از مبارزات مردم برای دسترسی به عدالتخانه است آغازگر تصاویر این شماره می‌باشد، تحسن در سفارت انگلستان، صدور فرمان مشروطیت، ظهور محمدعلیشاه و به توپ بسته شدن مجلس و فتح تهران و اوضاع شهر پس از فتح و حرکت اردوهای دولتی برای مقابله با سالارالدوله مضامین دیگری است که تصاویر انتخابی به آنها اشاره دارد. امید که مورد پسند علاقمندان قرار بگیرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

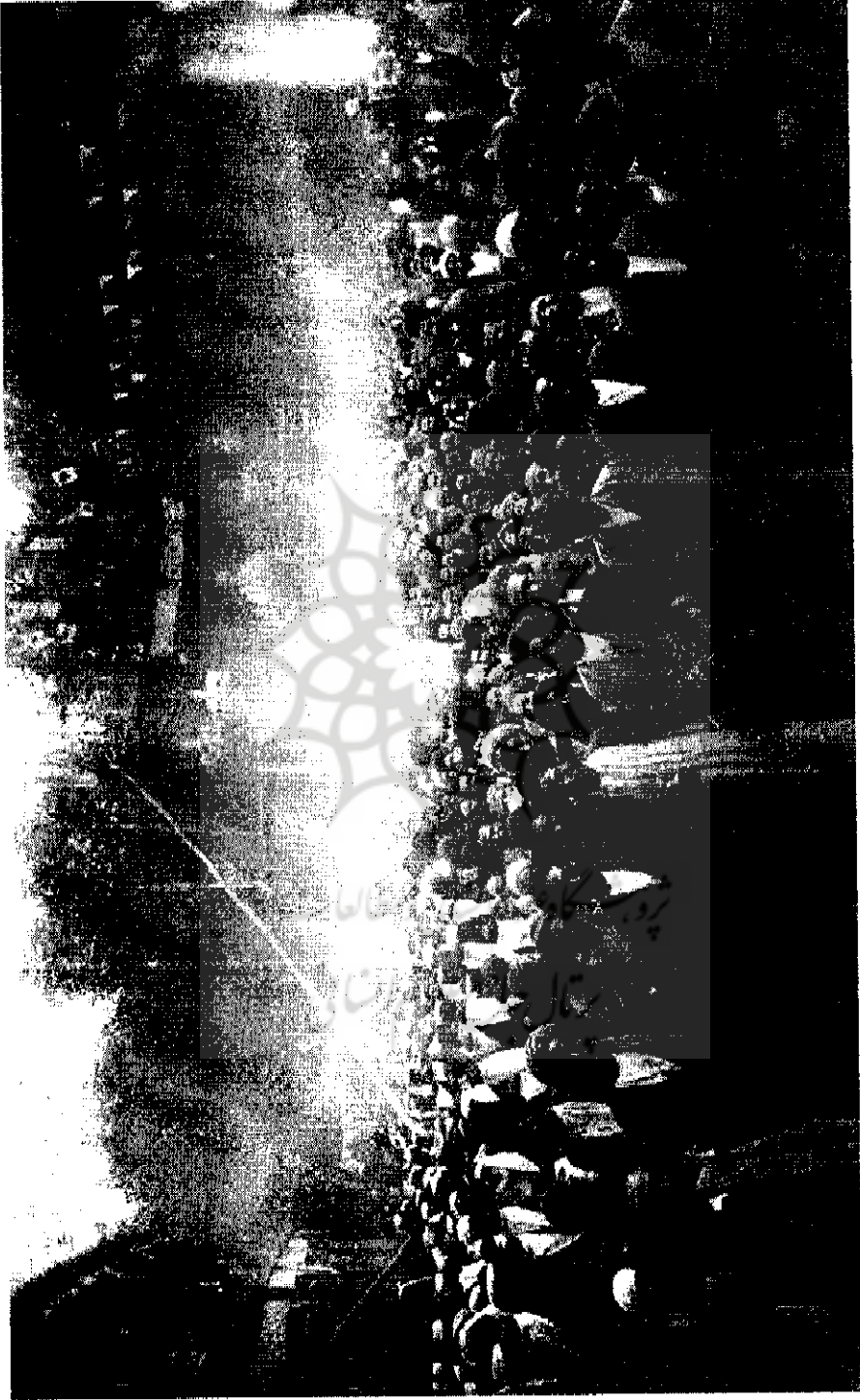
اعتصاب بازاریان تهران در آستانه مهاجرت علما به قم در اعتراض به اقدامات عین الدوله

تجمع تعدادی از مردم در مقابل سفارت انگلستان

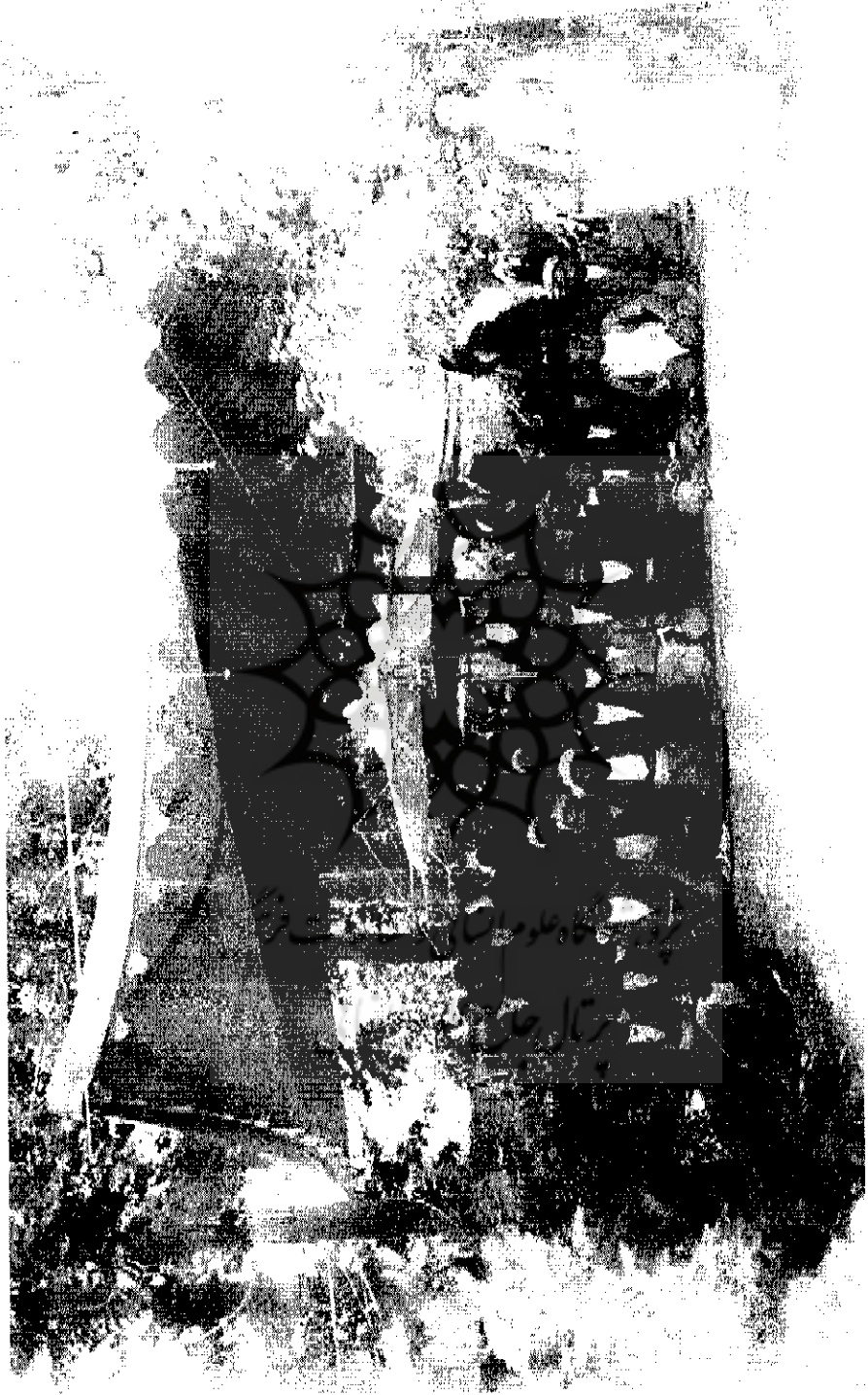
تجمع تعدادی از مردم در مقابل سفارت انگلستان

ورود متخصنین بہ سفارت انگلستان

تعدادی از منحصرین در سفارت انگلستان

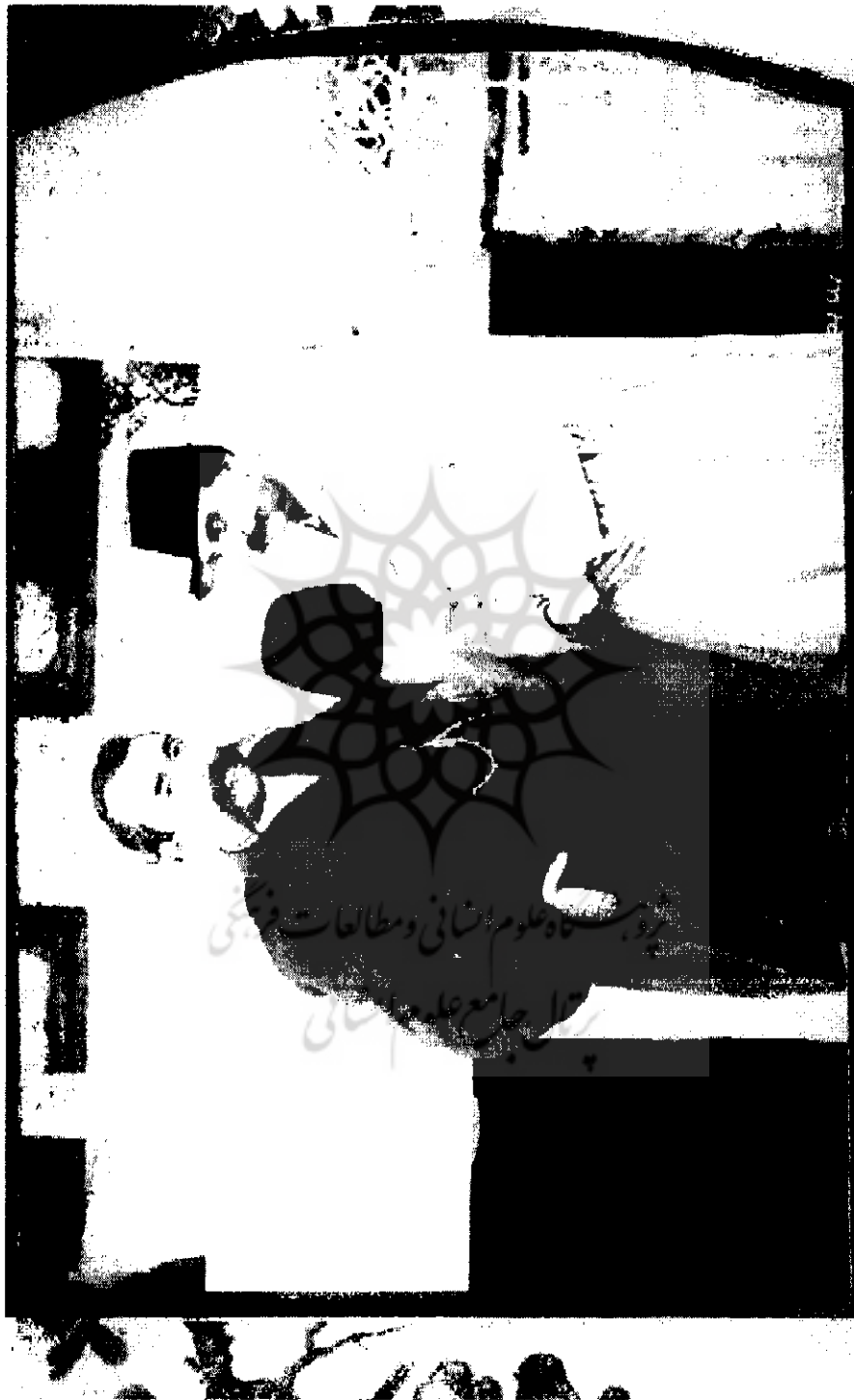

تعدادی از متخصصین در سفارت انگلستان

گروهی از تجار مشروطه‌خواه با فرمان مشروطیت در خانه حاج امین‌الضرب
(فرمان مشروطیت در دست اوست) | ۱۳۰۱

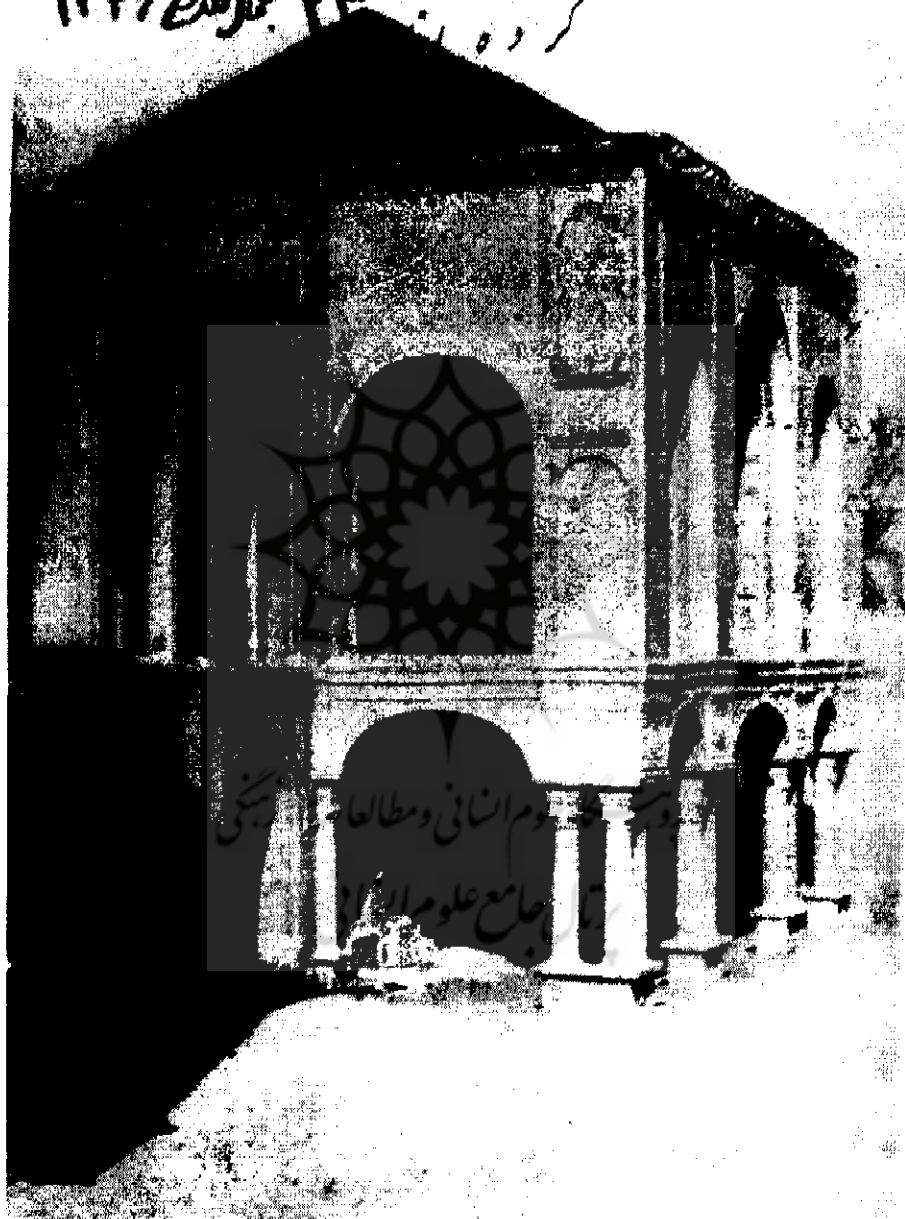

مفتقر الدین شاہ بہ ہمراہ امیر نظام گروس بدون لباس رسمی و تاج سلطنت

محمدعلیشاه و جمعی از رجال و درباریان هنگام استقرار در باشاه: از راست به چپ: محمدولی آصف‌السلطنه، محمود علاءالملک (دبیا)، مهدیقلى مجدالدوله، سیدعلی موقن‌الدوله، احمدخان مشیرالسلطنه، شاهزاده مشدی (پسر کامران مرزا)، حسینقلی میرزا نصرت‌السلطنه (پوادر محمدعلیشاه)، محمدعلیشاه قاجار، حسنقلی میرزا اعتضادالسلطنه (پسر محمدعلیشاه)، احمدمیرزا قاجار (ولیعهد)، پالکونیک لیاخوف، حسین پاشاخان امیربهداد، محمدعلی‌خان علاءالسلطنه، محمدعلی‌خان سردار افخم (آقا‌بالاخان سردار)؛ مصطفی حاجب‌الدوله دولو | ۲۴۳۸-۱۱

جلسه شورای ملی که در زمان استبداد
کرده اند ۲۳ مرداد ۱۳۲۶

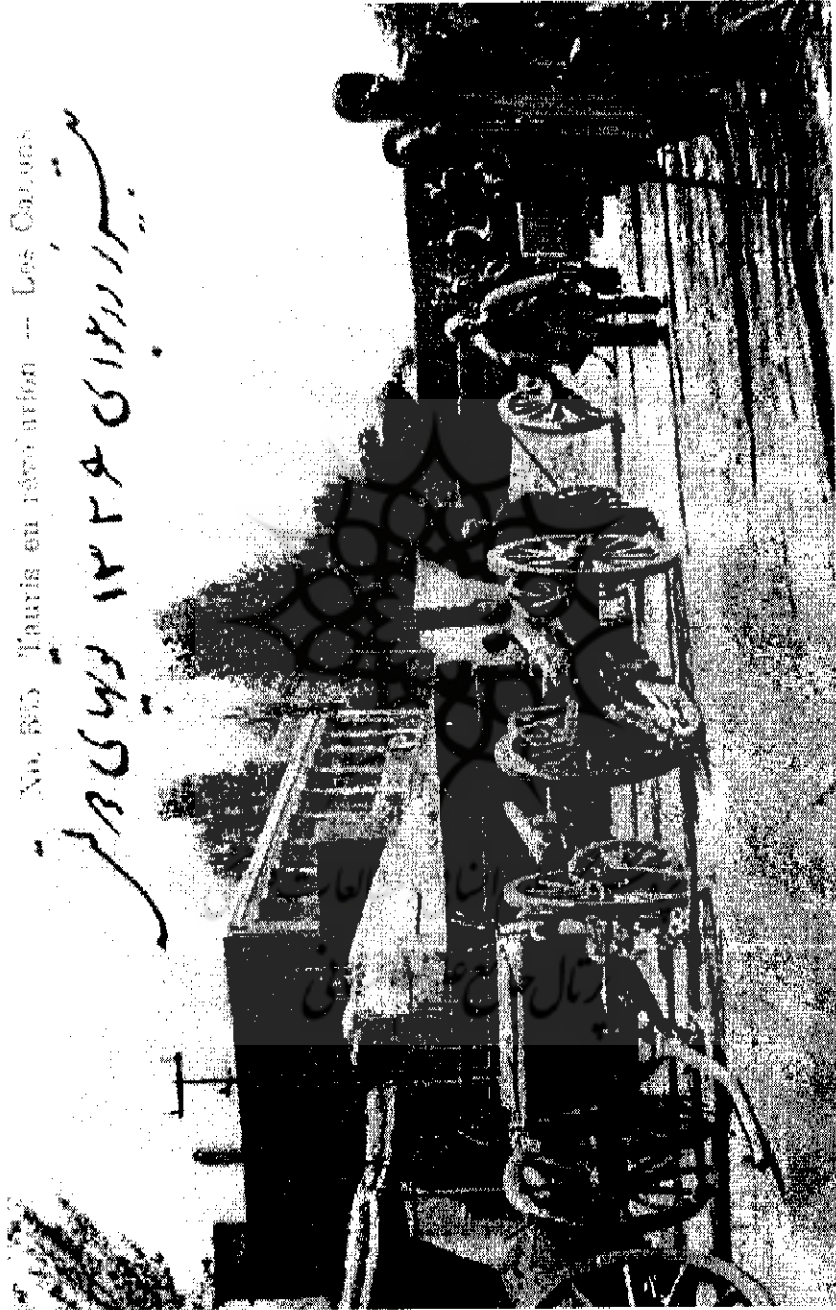

نمایی از مجلس شورای ملی پس از به توب بستن و تخریب آن | ۵۸۶-۱۸

توب‌های دولتی در شهر تبریز - ۱۳۲۶ ق | ۱۳۲۶-۱۳۲۷ ط

No. 855 Tauris en répartition -- Les Carrouss

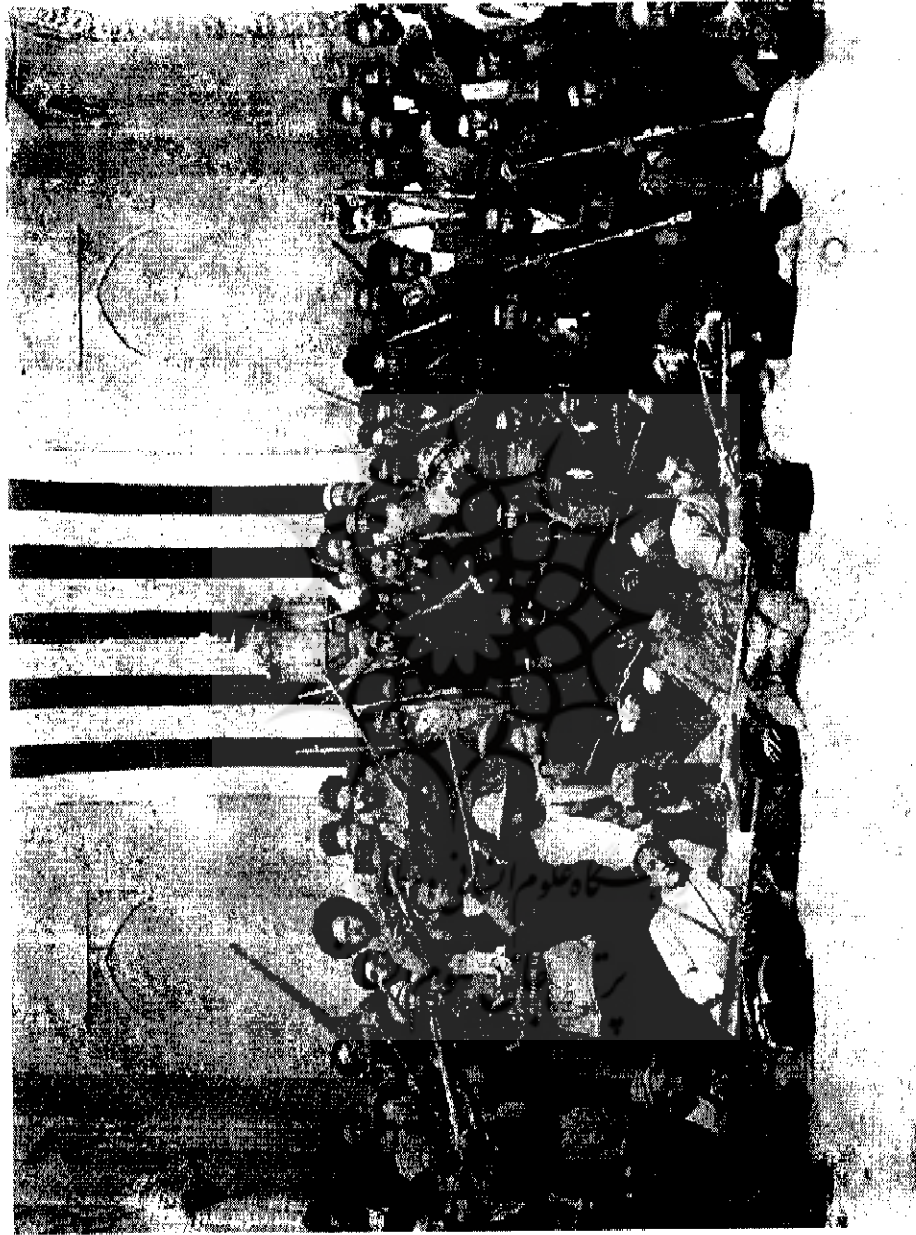
تبریز در روزهای ۱۳۲۶ ق

جسمی از مشروطهخواهان به هنگام تصرف مرکز مخابرات نقر چهارم از سمت راست سید ضیاءالدین طباطبائی | ۱۳۸۷۲-۱۳۸۷۲

جمعی از مشروطهخواهان هنگام ورود به مسجد سپهسالار | ۱۱-۴۶۲

۸۴۵۱
بیت‌المقدس
تبریز

صحنه دار زدن میرهاشم دوره چینی - تهران رجب ۱۳۳۷ | ۳۸۱۱-۱۱

تعدادی از مشروطه‌خواهان | ۵۲۸۹-۱

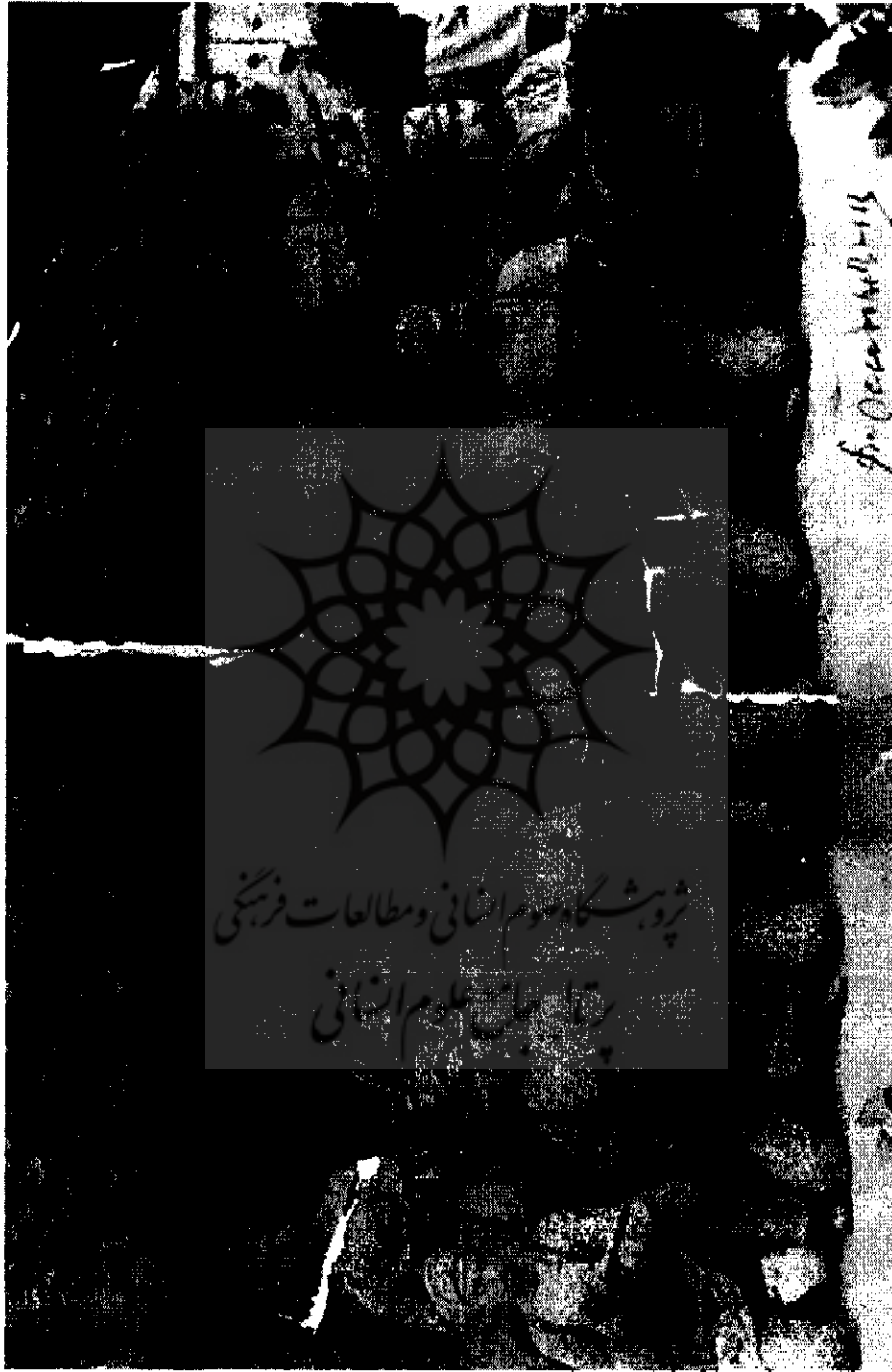
جمعی از مشروطه‌خواهان به فرماندهی حاجی میرزا فتحعلی | ۱۳۰۴-۱۳۰۵

جمعی از مشروطه‌خواهان تهران | ۱۳۰۴-۱۳۰۸

علی محمدخان تربیت و معز السلطان و جمعی از مشروطه‌خواهان تبریز، قفقاز و رشت | ۱۳۰۴-۱۳۰۵

پژوهش‌های روان‌شناختی و مطالعات فرهنگی
پژوهش‌های علمی و انسانی

فصلنامه علمی و پژوهشی

عده‌ای از مشروطه‌خواهان تبریز | ۱۳۹۷-۱

باقر خان در میان جمعی از مشروطه‌خواهان تبریز | ۴-۵۰۴۲

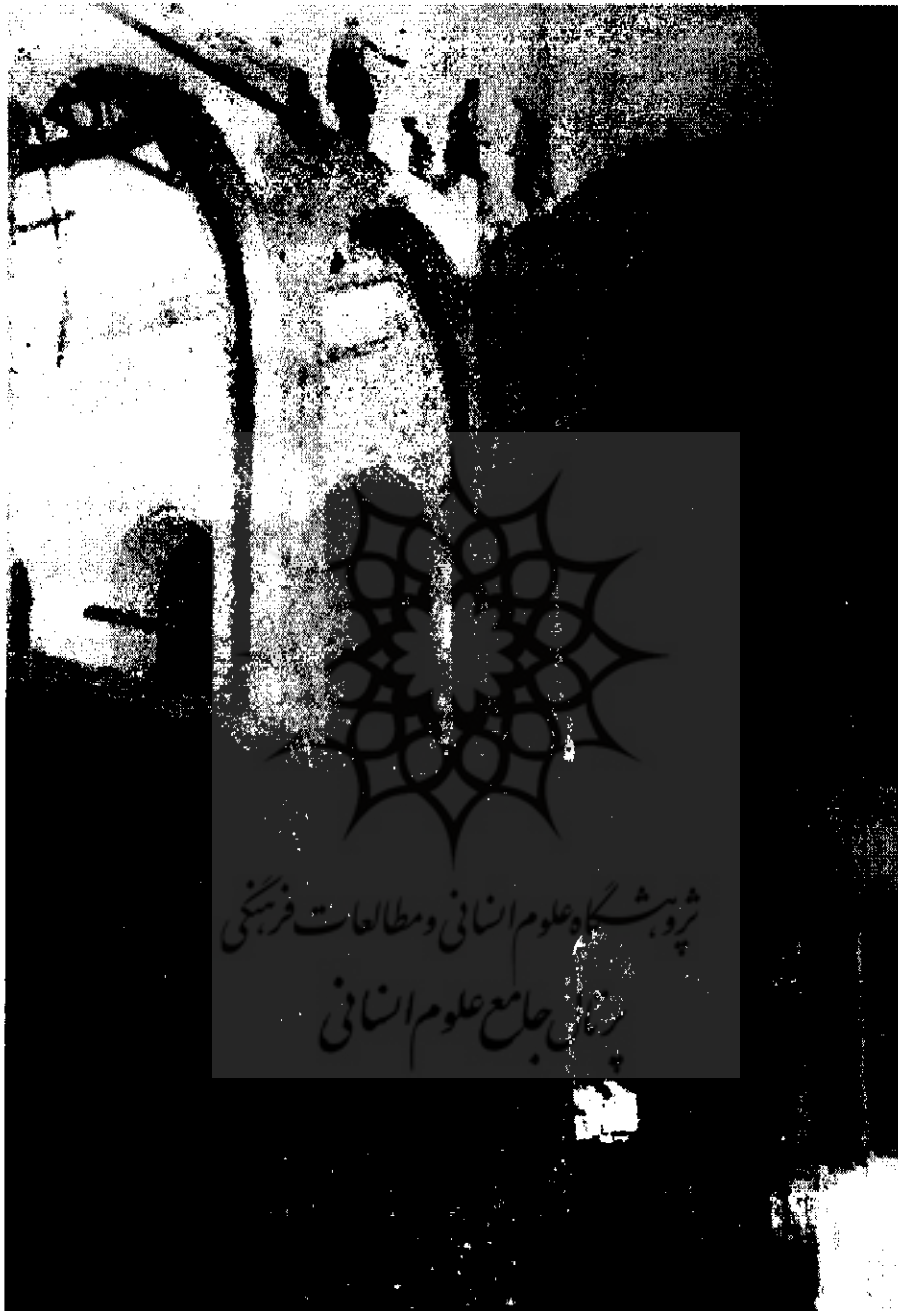

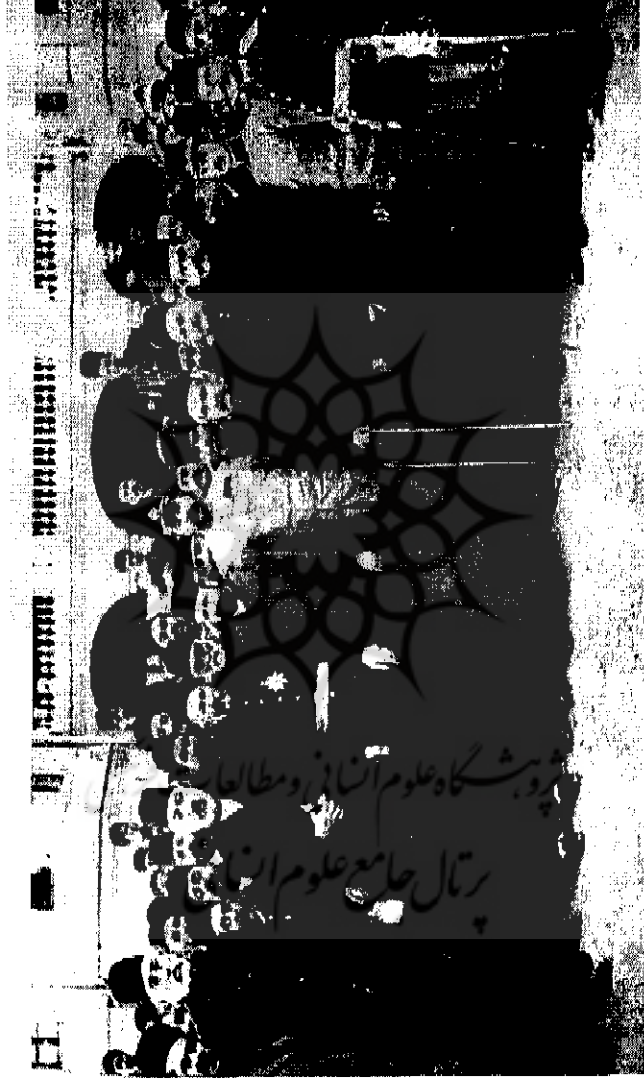
تعدادی از مشروطه‌خواهان تهران [۱۳۹۲-۱]

ایران

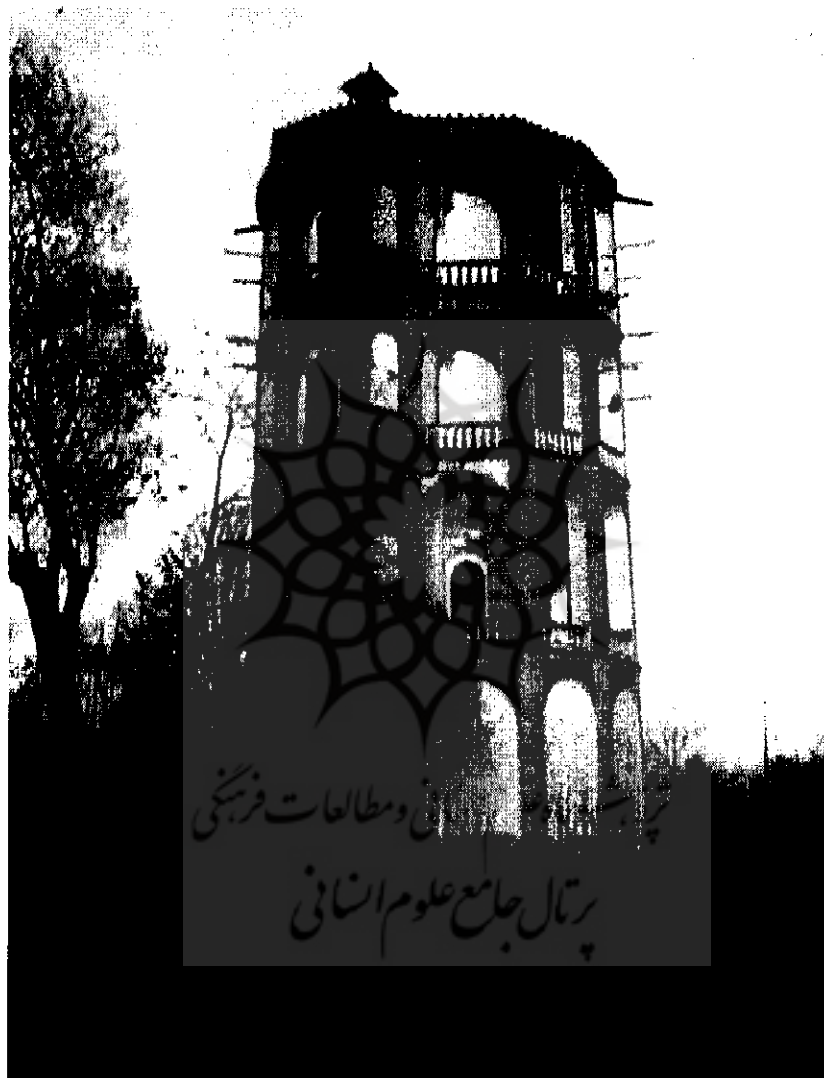
جمعی از مشروطه‌خواهان و سران و رجال مشروطیت پس از فتح تهران علی‌ق‌خان سردار آسند، محمدولی خان تنکابنی، علی‌رضاخان عضدالملک، عبدالمجید میرزا عین‌الدوله، علاءالدوله، نیرالدوله، آصف‌السلطنه و نظام‌الدوله در عکس دیده می‌شوند | ۱۸۶۳-۸

صمصام‌السلطنه بختیاری، ابوالقاسم‌خان ناصرالملک، علیقلی‌خان سردار اسعد، حسن اسفندیاری

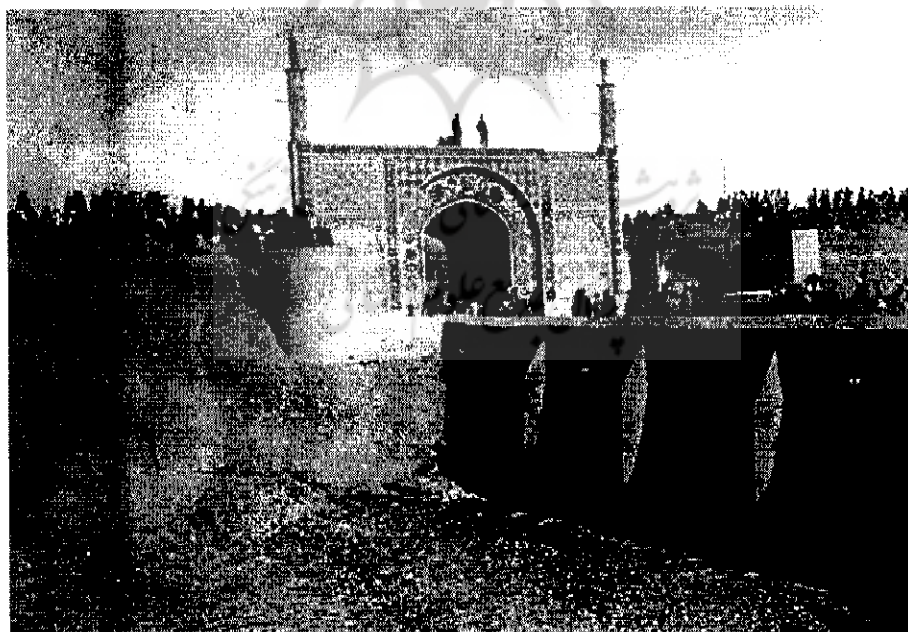
و تعدادی دیگر در مقابل مجلس شورای ملی [۶۰۳-۸]

عمارتی از عمارت‌های باغشاه - طهران ۱۳۲۸ق | ۲۹۶۴-۳

باغ فردوس شمیران، ۱۳۲۸ق | ۲۹۵۰-۳

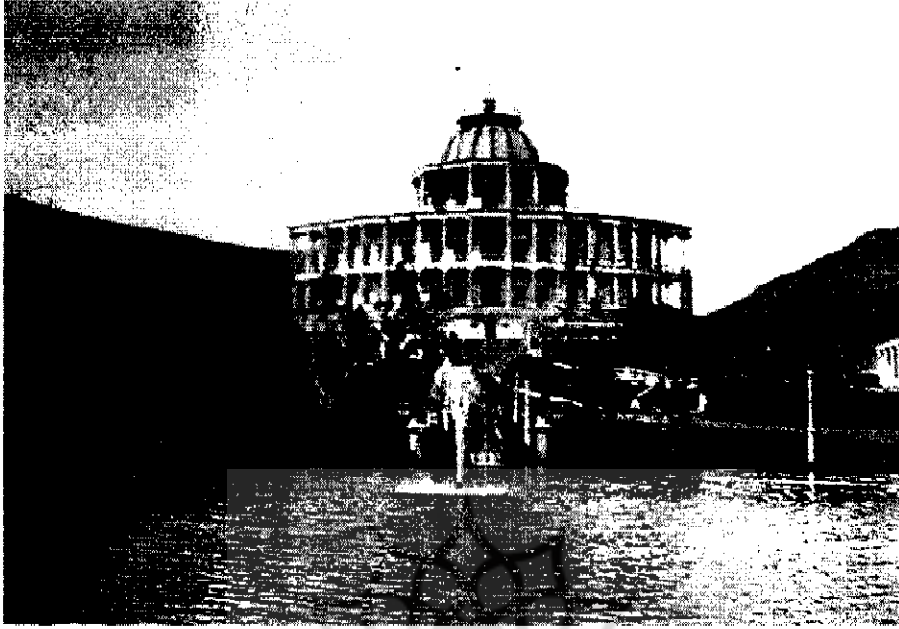
استقبال مردم از ستارخان در دروازه دولت. تهران ۱۳۲۸ق | ۲۹۵۱-۳

استقبال مشروطه خواهان از ستارخان - ۱۳۲۸ | ۲۹۶۲-۱۳

پارک اتلیک - ۱۳۲۸ ق [۲۹۵۵ - ۴]

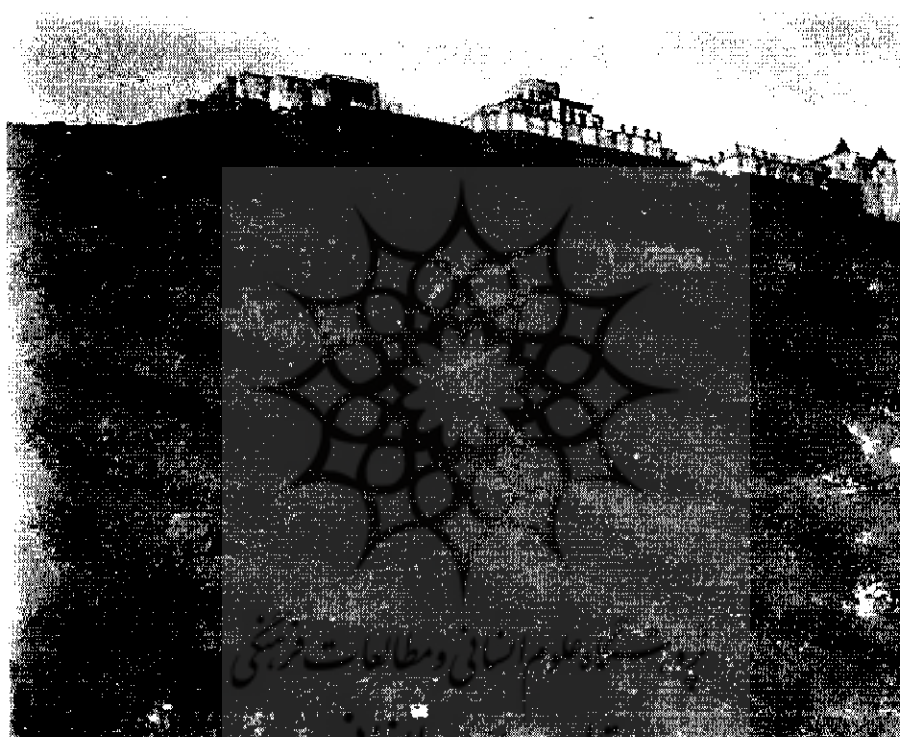

عمارت فرح آباد - جمادى الاول ۱۳۲۸ | ۲۹۴۴-۳

مجسمه ناصر الدين شاه - ربيع الثاني ۱۳۲۸ | ۲۹۶۵-۳

عمارت درشان پنه - جمادی الثانی ۱۳۳۸ ق | ۲۹۴۶-۳

جمعی از قوای دولتی به فرماندهی جمفرقلی خان سردار بهادر در مأموریتی نظامی | ۲-۳۸۸ |

جمعی از سواران دولتی هنگام عزیمت جهت جنگ با ارشدالدوله | ۸-۶۰۲ |

پښتونستان د علومو او انساني مطالعاتو فریښکي
پرتال جامع علوم انساني